

MIDDELALDER ARKÆOLOGISK

NYHEDSBREV

INDHOLDSFORTEGNELSE:

Forord	s. 2
Nomenklaturprojektet	s. 2
Litteraturliste	s. 3
Nationalmuseets 2. afdeling	s. 3
Tips om litteratur	s. 8
Symposier, foredrag, kurser m.m.	s. 9
Afviklede arrangementer	s. 9
Referater	s. 10
Kirkegårdsudgravninger	s. 10
Middelalderarkæologi-træf 1988	s. 15
EDB på museerne	s. 17
Tårnborgh-komplekset	s. 21
Middelalderlige pottemagerovne	s. 22
SIDAH, jobformidlingen	s. 23
NAA: Nordic Archaeological Abstracts	s. 24

Så lykkedes det, at få det tredje nummer af "Middelalderarkæologisk Nyhedsbrev" udgivet. Tre udgivelser årligt var det, vi satsede på ved starten, og her vil niveauet nok ligge i de kommende par år. Abonnements-tallet er nu oppe på 80, hvilket må siges at være ret så pænt. Nytegnning kan selvfølgelig stadig finde sted ved indbetaling af 50 kr. til Jakob Kieffer-Olsen, Hedenstedvej 13, 8781 Stenderup, giro 5234352, bemærk adresseændring fra nr. 38 til nr. 13.

Stofområdet er denne gang litteraturanskaffelser fra Nationalmuseets 2. afd. (men i dette nr. ikke Moesgaard), oplysninger om foredrag, symposie, kurser m.m., samt referater fra Middelalderarkæologi-træffet 8/4-1988 og Kirkegårdsrådet 2/11-1987. Vi vil fortsat gerne bringe oplysninger om udstillinger og aktuelle udgravninger. Stof kan sendes til Nyhedsbrev, Afd. for Middelalderarkæologi, Moesgaard, 8270 Højbjerg.

På gensyn til næste "Træf"

Redaktionen

Tryk:

Kriminalforsorgens trykkeri
Statsfængslet i Horsens

nomina rerum mediævalium

er produceret af Nomenklaturprojekt för Föremålsregistrering i Norden. Projektet, der til og med 1983 bekostedes af Nordisk Kulturfond, er siden 1985 finansieret af bidrag fra Ministeriet for Kulturelle anliggender i København, Det Kongelige Miljøverndepartement i Oslo og Statens Kulturråd i Stockholm.

Der er hidtil udsendt 60 ark, og de næste 40 ark er ved at blive udsendt i øjeblikket. Hvis nogle i deres studier eller arbejde på museum eller udgravning er stødt på genstandsgrupper, der endnu ikke er behandlet af projektet, og som det vil være nyttigt for middelalderarkæologer at have, bedes man venligst kontakte nedenstående adresse. Illustrationsmateriale - gerne egenhændige tegninger - vil være meget velkomne.

Anemette S. Christensen, Neptunvej 75,3. 8260 Viby J. Telf. 06114769.

norm

nomenklatur på
genstande fra
nordisk
middelalder

Abonnement på norm tegnes på følgende adresse:
Nomenklaturprojekt för Föremålsregistrering i Norden
Statens Historiska Museum, Box 5405. S-114 84 Stockholm.

LITTERATUR:

I Nyhedsbrevet bringes fortegnelse over nyanskaffet litteratur på Afd. for Middelalderarkæologi, Moesgård og på 2. afd., Nat.mus. Fortegnelsen over Moesgårds litteratur er skrevet efter oplysningerne på Statsbibliotekets registreringskort.

Fortegnelsen over 2. afd.s litteratur er skrevet efter Læsesalens håndskrevne protokol.

I begge fortegnelser medtager vi kun litteratur, der er trykt efter 1980.

Al litteratur vedr. middelalder og renæssance medtages.

Al litteratur vedr. genstande, museumshistorie og -væsen medtages uden nogen tidsgrænse.

Tidsskrifter medtages kun, hvis de har middelalderarkæologi som emne. Artikler om middelalderarkæologi i andre årbøger medtages. Giv os meget gerne et præj om disse artikler.

Endelig vil der være plads til tips om litteratur fra 1987 eller 1988, som folk mere eller mindre tilfældigt er faldet over, og som har interesse for os andre også.

Redaktionen påtager sig intet ansvar for evt. fejl eller mangler i fortegnelserne.

* * * * *

2. AFDELING:

Benzon, Gorm: Gamle danske gulve. Kbh. 1988 (Kreditforeningen Danmarks skriftserie om bygningskultur).

Beresford, Guy: Goltho: the development of an early medieval manor c. 850-1150. London 1987 (Historic Buildings and Monuments Commission for England. Archaeological reports no. 4)

Bjørn, Claus red.: Det danske Landbrugs historie. Bind 1: Oldtid og middelalder. Odense 1988

Blair, Claude (general ed.): The history of silver. London 1987
Bondeskifter fra Smørum og Lille herred 1644-48. Udg. af Landbohist. Selskab ved Jørgen H. Andersen under tilsyn af Ole Højrup. Kbh. 1984

Chilton, Tom: Stratigrafisk Analyse. Delfelt FG-ø, FP, FS og FX. Fortiden i Trondheim Bygrunn. Folkebibliotekstomten. Meddelelser nr. 11. Riksantikvarens Utgravningskontor for Trondheim 1987.

- Christus und Maria: Menschensohn und Gottesmutter. Ausstellung des 86. Deutschen Katholikentages 1980 im Zusammenhang mit der Ausstellung "Bilder vom Menschen in der Kunst des Abendlandes" zum 150 jährigen Jubiläum der Preussischen Museum Berlin 1830-1980. Berlin Museum 1980.
- Congr s international d'arch ologie m di vale, 1. Paris 4-6 oct. 1985. La c ramique (Ve - XIXe S.): fabrication, commercialisation, utilisation. Actes du premier Congr s... Caen Soci t  d'arch ologie m di vale 1987.
- Cowgill, J.; M. de Neergaard and N.Griffiths: Knives and scabbards. Museum of London. London 1987 (Medieval finds from excavations in London; 1)
- Crew, Sarah: Stained glass in England c. 1180- c.1540. Royal Commission on the Historical monuments of England. London 1987.
- Dahlb ck, G ran: I medeltidens Stockholm. Stockholms medeltidsmuseum: Kommitt n f r Stockholmsforskning, 1988. (Monografier utg. av Stockholms stad; 81)
- Dansk lokalbibliografi. Vestsj llands Amt. Udarb. af Gitte Strange J rgensen u. medv. af Folmer W. Christensen. Udg. af Vestsj llands amtskommune. Ballerup, Bibliotekscentralen 1987.
- Dehn-Nielsen, Henning: Rundt om Christian 4. Kbh. 1988 (Turist rbogen 1988)
- Die Bildwerke in Elfenbein des 16.-19. Jahrh. Skulpturengalerie Staatliche Museen Preussischer Kulturbesitz. Berlin (vest) 1986. (Die Bildwerke der Skulpturengalerie Berlin; Bd. 2).
- Dybdahl, Annegrete: Historisk vejviser: organisationer, arkiver, biblioteker, specialsamlinger... Kbh. Dansk Hist. F llesforen. 1986. Rettelser og supplement 1987.
- Elleh j, Svend (red.): Christian IV's verden. Kbh. 1988
- Fahs. Medlemsblad for Frederiksborg Amts Historiske Samfund.  rg. 1 1987/88. Helsing r 1987
- Ferm, Olle og G ran Tegn r (red.): Tanke och tro. Aspekter p  medeltidens tankev rld och fromhetsliv. Stockholm.Riksantikvarie mbetet 1987. (Studier till det medeltida Sverige 3).
- Fog, Lise: Litteratur om Lyngby-Taarb k: en bibliografi. Lyngby-Taarb k Kommunes Biblioteker 1987.
- Frazer, Margaret English: Medieval church treasures. New York 1986 (The Metropolitan Museum of Art bulletin; vol. 43 no.3)

- Gauthier, Marie-Madeleine: Emaux meridionaux: catalogue international de l'oeuvre de Limoges avec la contribution documentaire de Genevi ve Francois. Paris: Centre national de l'avecherche scientifique 1987. Tome 1: L' poque romane 1987.
- Gr bel, Erik m.fl. (red.): Maritim kontakt til J rgen H.P.Barfod: 2. marts 1988. (Festskrift). Kbh. 1988 (Maritim Kontakt 12).
- Gu jonsson, Elsa E.: Nogle bem rkninger om den islandske v gtv v, vefsta ur. S rtryk af By og Bygd 30. Bd. Oslo 1985
- Gu jonsson, Elsa E.: Notes on knitting in Iceland. Reykjavik 1985.
- Haastrup, Ulla og Robert Egevang (red.): Danske Kalkmalerier. Senromansk tid 1175-1275. Kbh.1987.
- Hastrup, Kirsten: Culture and history in medieval Iceland: an anthropological analysis of structure and change. Oxford 1985.
- Heeringen, R.M. van og A.A.G.Gaalman: Heiligen uit de Modder: in Zeeland gevonden pelgrimstekens. Utrecht-Zutphen 1987 (Clavis Kunsthistorische monografie n, deel 4).
- Hausbau in M nster und Westfalen: mit zwei Beitr ge zu Hausbau und Dachwerken in den Alpenl ndern. Bericht  ber die Tagung des Arbeitskreises f r Hausforschung...vom 10. bis 13. Juni 1986. Sobernheim 1987 (Jahrbuch f r Hausforschung Bd. 36/37.
- Havbundsunders gelser: r stoffer og fredningsinteresser. Fredningsstyrelsen. Kbh. 1986-87. Bornholm 1986. Djursland Nord 1986. Fakse Bugt...1986. Lille B lt...1986. Nordsj lland...1987. Gren ...1987. Sm landsfarvandet...1987. Sj llands Rev...1987. Sams -Nord st...1987
- Heiberg, Steffen: Christian 4: monarken, mennesket og myten. Kbh.1988
- Heiberg, Steffen (red.): Christian IV og Europa: den 19. Europar dsudstilling, Danmark 1988. Kbh. 1988.
- Hoffmann, Dietrich et al.: Hollingst dt. Untersuchungen zum Nordseehafen von Haithabu/Schleswig. Neum nster 1987 (Berichte  ber die Ausgrabung in Haithabu. Bericht 25)
- Hurst, J.G. and P.A.Rahtz (gen.eds.): Wharram: a study of settlement on the Yorkshire Wolds. London: Soc.f.Med.Arch. Vol.III: Wharram Percy: the church of St.Martin. By D. Bell, M.W.Beresford et al. London 1987
- Istv n, Balogh et al.: Szabolcs-Szatm r megye m eml ki V rta. Budapest: Akad miai Kiad , 1986-87. 2 bd. (Magyarorsz g m eml ki topogr fi ja; k tet 10-11) Tysk resum : Die Kunstdenkm ler des Komitats Szabolcs-Szatm r 1-2.

- Kjærgaard, Jane: Vikingetidssmykke. I: Fortid og fritid. Udg. af Kerteminde arkæologiske forening.
- Klindt-Jensen, Karsten: Fortegnelse over historiske kort: Bornholm. Hørsholm, Skov- og Naturstyrelsen/Odense, Odense Universitet, Kartografisk Dokumentationscenter 1987. (Skov- og Naturstyrelsen. Rapport A9).
- Konow, Karl-Otto: Bildnisse von Mitgliedern des pommerschen Herzoghauses in Dänemark. Kunstwerke in den Kirchen von Sorø und Nykøbing Falster. Sonderdruck aus Baltische Studien NF. Bd. 70, 1984.
- Kristensen, Hans Krongaard: Middelalderbyen Viborg. Viborg 1987 (Middelalderbyen vol. 4)
- Kristiansen, Peter: Skanderborg slot: en bygningshistorisk undersøgelse. Kbh. 1988. Afgangsupgave februar 1988.
- Kristjánsson, Jónas: Icelandic sagas and manuscripts; transl. into English by Alan Boucher. Reykjavik 1980.
- Kulsvierlandet: en bog om kulsviere og milebranding i Nordsjælland. Hillerød 1987. (Fra Frederiksborg Amt; årbog 1987)
- Københavns Stadsarkiv. Arkivalier vedrørende Bistrup Gods 1661-1921: registratur. Kbh. Stadsarkivet 1988.
- Langberg, Harald: The castle of Elsinore, castel S. Angelo in Rome and St. Birgitta of Sweden. I: Estrattoda:Quaderni dell' Istituto di Storia dell'Archittura. Nuova Serie. Fascicoli 1-10 (1983-87). Roma 1987.
- Landsarkivet for Sjælland m.m. Kommunearkiver.(1)Høng kommuner sammenlagt til Høng kommune.
(2) Karlebo 1842-1970
(3) Skævinge: kommuner sammenlagt til Skævinge kommune i 1970.
- Lampe, Jens: Skivholme og Skovly sognes historie fra oldtid til nutid. Århus 1987.
- László, Emőke: Silke og guld i ungarske broderier fra renæssance og barok. Kbh., Kunstindustrimuseet, Museet på Koldinghus 1986.
- Longworth, Ian and John Cherry (eds.): Archaeology in Britain since 1945. London. British Museum 1986.
- Maggi, Pietro: Das schlichte Tympanon in 12. Jahrhundert: ein Beitrag zur Deutung allegorischer Skulptur an mittelalterlichen Kirchenportalen. Zürich: Zentralstelle der Studenterschaft 1986 (Disp. Zürich Univ.)
- Metropolitan Museum of Art. Recent acquisitions. A selection. 1983/84 og 1986/87. New York 1984 og 1987.

- Møller, Jan: København før og nu - og aldrig. Bd.3: Strøget og Gammel Strand. Kbh. 1988.
- Nielsen, Ingrid (red.): Bevar din Arv: Danmarks Fortidsminder 1937-1987. Kbh. (Skov- og Naturstyrelsen) 1987.
- Oxenvad. Festskrift til Niels Oxenvad. Red. af Finn Grandt-Nielsen og Torben Grønlund Jeppesen. Odense 1988. (Fynske Minder 1988).
- Pálugan, Helge m.fl.: Københavns historie fra Absalon til Weidekamp. Kbh. 1987.
- Pedersen, Christiern: Om urtevand, Malmö 1534. Faksimile. Med efterskrift af Bengt Holmström. Malmö 1986 (Foreningen Malmö stadsbiblioteks vänner).
- Pentz, Peter: Bombs from Hama. Særtr. fra Araby. Nordic Studies on the Arab and Islamic World 2. Oslo 1987.
- Pentz, Peter: A medieval workshop for producing Greek fire 'grenades. Særtr. af Antiquity 62. 1988
- Pogonon, Edmond: Trës riches heures du duc de Berry. Fribourg 1983.
- Porsmose Christensen, Erland: De fynske landsbyers historie i dyrkningsfællesskabets tid. Odense 1987 (Odense Univ. Stud. in Hist. and Soc. Sciences, vol.109).
- Prahl, Søren: Ikoner: introduktion til den ortodokse Kirkes billedverden. Nord. Kulturhist. Selsk. Hjørring 1987.
- Roesdahl, Else: Vikingernes verden. Vikingerne hjemme og ude. Kbh. 1987.
- Runor och runinskrifter. Föredrag vid Riksantikvarämbetets och Vitterhetsakademiens symposium 8-11 sept. 1985. Stockholm 1987. (Kungl. vitterhets historie och antikvitetsakademien. Konferenser 15).
- Schia, Erik (red.): De arkeologiske udgravninger i Gamlebyen, Oslo Bd. 3 "Søndre Felt". Stratigrafi, bebyggelse og daterende funngrupper. Øvre Ervik 1987
- Stavrianos, Leften Stavros: The world since 1500. A global history. 1988.
- Stratford, Neil (ed.): Romanesque and Gothic. Essays for George Zarnecki. 2 bd. Woodbridge 1987. (Festskrift)
- Svanberg, Jam: Furstebilder från folkungatid. Skara 1987. (Skrifter från Skaraborgs länsmuseum, 9)
- Tamm, Ditlev: Christian den Fjerdes kanslere. Kbh.1987 (Gads julegavebog 1987).
- Teuchert, Wolfgang: Bericht über neue Ergebnisse der Bauforschung des Landesamtes für Denkmalpflege Schleswig-Holstein 1969-1984. Heide in Holstein 1985. Sonderdruck aus Nordelbingen, Band 54, 1985)

Tydén-Jordan, Astrid. (red.): Kungligt klädd, kungligt mode. Stockholm 1987 (Livrustkammaren).

Ulsig. Kongemagt og samfund i middelalderen. Festskrift til Erik Ulsig på 60-års dagen 13. februar 1988. (Red. Poul Enemark, Per Ingesman, Jens Villiam Jensen). Århus 1988 (Arusia- historiske skrifter, 6).

Venge, Mikael: Fra åretold til toldetat: middelalderen indtil 1660. Bind 1 i Dansk Toldhistorie red. af Henrik Becker-Christensen m.fl. Kbh. 1987.

Wiberg, Bertil (hrsg.): Bistum Roskilde und Rügen. Roskilde 1987.

Ödman, Anders: Stockholms tre borgar: från vikingatida spärrfäste till medeltida kastellborg. Stockholm 1987 (Monografier utg. av Stockholms stad; 80).

* * * * *

TIPS OM LITTERATUR:

Om Kongsted og Ullerup kirketomter:

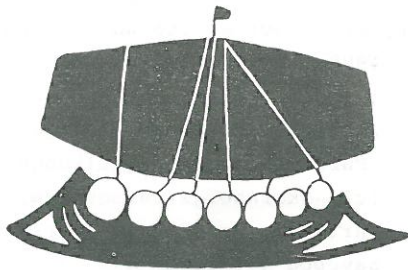
Jakobsen, Søren Kyed: "Forsvundet og genfundet" s. 31-58 i "Årsskrift for 1986" udg. af Fredericia Museumsforening, Fredericia 1988.

Kieffer-Olsen, Jakob: "To kirketomter i Fredericia" s. 16-19 i "Flintøksen" 6. årg. nr. 1, februar 1988 (Vejle Amts amatørarkæologer).

Det er fortsat muligt at købe publikationer fra projektet "Fortiden i Trondheim bygrunn". Der er bla. udkommet "Olavskirkens kirkegård". Adresse: Rigsantikvarens Utgravningskontor i Trondheim, Kongens gt. 85, 7000 Trondheim Norge. Pris mellem 50-100 n kr.

NAA

NORDIC ARCHAEOLOGICAL ABSTRACTS

SE SIDE 24

SYMPOSIER, FOREDRAG, KURSER M.M.:

Et internationalt kursus i trækonserveringsteknik i Trondheim fra 27 juni- 26 juli.
Adresse: Ingrid Greenhow. International Course on Wood Conservation Technology. Department for Continuing Education, The Norwegian Institut of Technology, N 7034 Trondheim Norge.

The International Committee of Archeological Heritage management. ICOMOS, ICAHM afholder 12-16 september dets første internationale symposium i Stockholm med emnet: "Archeology and Society".
Adresse: Riksantikvarieambetet/Archeological Heritage Department. Box 5405 S. 114 84 Stokholm Sverige.
Tilmelding inden 1. juli ca. pris fra 3500-4600 kr. + ekskursionsgebyrer, fra 100- 2200 kr. pr. tur.

Arbeitsgemeinschaft für Sachsenforschung afholder sit 39. Sachsen-symposium i Caen i Frankrig 12-16 september.
Adresse: C.R.A.M. Université de Caen - Esplanade de la Paix 14032 Caen Cedex France.

TAG.88 The Theoretical Archeology Group afholder sin 10. konference fra 13-15 december på University of Sheffield.
Adresse: TAG Organising Committee, Dept. of Archaeology and Prehistory, University of Sheffield. Sheffield S 10 2 TN England.

Den 17 december 1988 afholdes et symposium "Gender and Medieval Studies" på King's College Cambridge, England. Følgende emner: 1) Feminist theory and medieval studies. 2) Sources for the study of women in the Middle Ages. 3) Gender awareness and teaching.
Adresse: Simon Gaunt. Downing College, Cambridge CB2 1DQ England.

Den 21. nordiske historikerkongres afholdes i Umeå i juni 1991 med to emner: 1) Historikeren og den ikke skriftlige formidling. 2) Mennesker og miljø. Sektionsemner til denne kongres udbedes! (Forslag, der bygger på igangværende eller muligt nordisk samarbejde, vil blive foretrukket.)
Adresse: Lorenz Rerup, Roskilde Universitetscenter, Institut for historie og samfundsforhold. Postbox 260, DK. 4000 Roskilde. Tlf. 02 757711.

AFVIKLEDE ARRANGEMENTER:

Nationalmuseets Grønlandsforum har haft en foredragsrække i foråret 1988.

Sekretariat: Etnografisk Samling, 01 134411 lokal 370.

The Medieval Pottery Research Group har i samarbejde med The Society for Medieval Archeology afholdt en konference på University of Southampton i perioden 11-14 april 1988 med titlen: Medieval Archeology and the Study of Ceramics.

Lunds Universitet Historiska Museet. Avd. för Medeltidsarkeologi har fra 11-13 april afholdt et "Dendrosymposium", som planlægges publiceret i en rapport.
Adresse: Lunds Universitet Historiska Museet. Avd. för Medeltidsarkeologi. Kraftstorg 1 S 22350 Lund Sverige. ved/Barbro Sundnér og Hans Anderson.

★ ★ ★ ★ ★

REFERATER:

KIRKEGÅRDSUDGRAVNINGER:

Prioriteringsmøde vedr. kirkegårdsudgravninger

Prioriteringsmødet blev afholdt på Panum Institutet den 2. november 1987.

Niels-Knud Liebgott indledte med at byde velkommen på Det Arkæologiske Nævns vegne og understregede, at initiativet til afholdelse af mødet var kommet fra de arkæologer og antropologer, som stod midt i problemerne. J.P. Hart Hansen bød de 46 deltagere velkommen til Panum Institutet og det antropologiske laboratorium og håbede, at mødet ville udmønte sig i et tværvideenskabeligt samarbejde med brede perspektiver.

Derefter fremlagde J. Kieffer Olsen, Nils Engberg og Hanne D. Koch nogle resultater fra udgravningerne i Tirup (tidligere Bygholm), Risby og Holbæk. Hver udgravning havde sine udgravningstekniske problemer, som belystes og fra antropologisk side beskæftigede J. Boldsen, V. Alexander- sen og J. Jakobsen sig med skeletmaterialet, dets muligheder og begrænsninger som videnskabeligt kildemateriale. Engberg pointerede kraftigt de lokalpolitiske forhold.

I den efterfølgende diskussion beklagedes den hårdhændede udgravningsteknik, hvor gravmaskiner ofte knuste kranierne i en grad, at de ofte tabte i videnskabelig værdi, men det var vilkårene idag, hævdede H.J. Madsen, der sammen med Ole Vang Nielsen ledede diskussionerne dagen igennem. Det fremhævedes, at de mange frakturerede knogler alligevel skal bevares, da enhver kasseret knogle er tabt information. Man advarede imod, at prioritere skeletmaterialet højere end de arkæologiske problemstillinger. Forsømtes den grundige undersøgelse af gravtype, skelettets placering (armenes stilling), ville man f.eks. ikke kunne hjælpe antropologerne til den sikrest mulige datering af skeletmaterialet.

Fra svensk side redegjorde O. Redin og E. Iregren om middelalderudgravninger i Sverige. Redin omtalte den ulige fordeling af udgravninger i by og på land samt de store forskelle mellem Nord-, Midt- og Sydsverige. Det var i de tætbefolkede områder, fundene gøres.

Elizabeth Iregren fortalte om de problemer og omkostninger, der er forbundet med opbevaring af tonsvis af knoglemateriale, som ikke bør genbegraves, men være tilgængeligt for efterundersøgelser og fornyede studier i fremtiden. Iregren omtalte en pjece, udarbejdet af Riksantikvarieämbetet: Omhändertagande, förvaring och återbegravning av forntida och medeltida skelettmateriel, 1983. Her findes argumenter til gunst for udgravning og opbevaring af menneskelige skeletter. Pjecen er iøvrigt godkendt af svenske kirkelige myndigheder.

Berit Sellevold redegjorde for situationen i Norge, hvor det arkæologisk/antropologiske arbejde inddeltes i perioder. Fra 1912-1945 "Schreiner"-perioden, fik antropologen Schreiner indsendt kranier, en materialegruppe han specielt interesserede sig for. Derefter fra 1945-1978 i den "post-Schreinerske" periode blev indsamling foretaget af riksantikvarieembedet, som prioriterede den bygningshistoriske sammenhæng højt. I den sidste periode fra 1978 og til i dag har man koncentreret sig om nogle velbevarede store fund, bl.a. store byudgravninger og hvor arkæologiske fund er sat i relation til gravene. Sellevold konkluderede dog, at man ved meget lidt om middelalderens mennesker i Norge ud fra skeletmaterialet. Det var hendes erfaring, at der savnes en fælles rapportering af det, og der mangler mange arkæologiske oplysninger. Væsentligt er det, at registrering af skeletmateriale bliver ensartet. Derfor har R.J. Næss og B. Sellevold udarbejdet en række skemaer til brug for registrering af relevante arkæologiske og antropologiske oplysninger om skeletmateriale. Der er tale om ialt 25 skemablade.

Sellevolds rapport affødte en livlig diskussion om det rimelige i at indsamle så mange data på en gang, idet det gav risiko for information overflow.

Efter frokosten fremlagde antropologer nogle af deres forskningsresultater, J. Boldsen diskuterede legemshøjden i middelalderens Tirup baseret på opmålinger i gravene og fremførte den hypotese, at indavl såvel som indvandring kunne erkendes ved ændringer i legemshøjden. P.O. Pedersen gjorde rede for eksempler på kongelige personers tænder og tandpleje i middelalderen, J. Genner påpegede vanskelighederne ved sikker sygdomsdiagnostik på skeletmateriale og P. Grandjean afsluttede sessionen med omtale af

tunge metaller forekomst i knogler og tænder, metodefejl og omkostningerne ved sådanne undersøgelser.

J. Kieffer Olsen redegjorde derefter for den danske forskningsstatus inden for kirkegårdsarkæologien, og måtte erkende, at der endnu ikke forelå nogen overordnet analyse af de mange enkeltundersøgelser, der var gjort i Danmark. Arkæologerne graver, men foretager sjældent selv vurdering af gravskikke, og det må konstateres, at der er brugt mange penge og kræfter på udgravninger, men uhyre beskedne ressourcer til publicering. De monografier, der var udarbejdet, var lavet af antropologer som f.eks. Isager om skeletmaterialet fra Øm kloster og ikke mindst V. Møller Christensen om spedalskhedskirkegårde og Æbelholt kloster.

P.K. Madsen indrømmede, at dateringen er meget svævende for de middelalderlige grave i Danmark og gennemgik en række skriftlige kilder, der belyste "normer" for kristne begravelser igennem middelalderen. Han måtte konkludere, at der ofte synes at herske sådanne forhold, at lokale skikke og traditioner gjorde sig mere gældende end kirkeretlige og kanoniske forskrifter for, hvordan kirkelig begravelse skulle foregå.

Den generelle diskussion.

O. Vagn Nielsen gjorde opmærksom på, at såvel antropologer som arkæologer mangler viden med hensyn til det middelalderlige skeletmateriale, der tidligere er udgravet, og at det især er betænkeligt, at dateringerne er så svævende. I den fremtidige forskning burde man fokusere på en bedre datering af skeletmateriale. J. Kieffer Olsen fandt, at C 14-metoden var uanvendelig, den dendrokronologiske metode rimelig sikker, men iøvrigt måtte man datere ud fra arkæologiske kriterier.

Hanne D. Koch understregede, at man kunne anvende pengene bedre ved at kræve mere tid til udgravningerne. Et stort tidsforbrug og et mindre mandskab kunne gøre udgravningerne mere effektive for de samme penge. Det er svært at få overblik over den store datamængde, der dagligt kommer ind ved de korte nødudgravninger med store mandskabshold. Det burde påhvile bygherren at finansiere de store udgravninger, der nu foretages med en snæver tidsmargin dikteret af bygherren. Kirkegårdsudgravninger er dyre undersøgelser. H.J. Madsen fandt, at det var et kompliceret og prækært emne. Sagen havde været drøftet i Det Arkæologiske Nævn senest i forbindelse med revision af museumsloven, men den generelle indstilling havde været, at tiden ikke var moden til at få udvidet kredsen af betalere for nødudgravninger, omend han i princippet var enig i, at byg-

herren betalte for at få grunden ryddet, når det drejede sig om store byggeprojekter.

B. Skårup ønskede at vide, om man skulle foretage udgravning af "hele" kirkegårde, eller udvalgte og koncentrere sig om en del, og i så fald hvad man skulle stille op med skeletterne. O. Vagn Nielsen erklærede, at det bedste var at få alt materiale fra en hel kirkegård. Var de fundne skeletter velbevarede ville selv en god del af en kirkegård naturligvis være af større interesse end en totaludgravning af "bensmuld". I regren understregede, at en helhed var bedre end en fjerdedel af fire kirkegårde. Iøvrigt fandt hun, at man skulle interessere sig for andet en "gejstlige" begravelser og opsøge materiale til supplement af det allerede kendte.

B. Skårup spurgte, om man skulle udgrave kirkegårde fra 1600- og 1700-årene, hvortil Alexandersen svarede et klart JA, idet antropologisk Laboratorium mangler velbevaret skeletmateriale fra nyere tid til komparative undersøgelser.

H.J. Madsen tilsluttede sig, at mange penge burde anvendes på udsøgte projekter. B. Sellevold erklærede, at antropologerne kun kan bruge kvalificeret arkæologiske materiale. P.K. Madsen efterlyste en registrant over "gode" § 26-kirkegårdslokaliteter. Dette tilsluttede man sig, men fandt at det ville være vanskeligt, uden sonderingsgravninger, at vælge, hvad der senere skal blive et repræsentativt udvalg af befolkningen.

N. Engberg nævnte, at der nok vil dukke flere middelalderkirkegårde op, som er kendt fra historiske kilder. De burde belægges med en § 48-fredning som jordfaste fortidsminder, indtil udgravningen kan finde sted. K. Borch Vesth påpegede vanskelighederne ved at tinglyse sådanne lokaliteter, da man ikke altid kunne afgrænse begravelsespladserne i forhold til kirke eller kapel før udgravningen fandt sted. Man havde sådanne erfaringer fra Aalborg og Viborg amter. U. Fraes Rasmussen henviste til Karlstrup kirkegård, som en af de gode muligheder og Jansen henviste til udgravningsberetninger beliggende på Nationalmuseet og på universitetsinstitutterne med henblik på at lokalisere flere gode fund.

Ved den foregående revision af fredningsloven forventes bestemmelser medtaget, der åbner mulighed for at frede kirkegårde og begravelsespladser, udtalte Borch Vesth, ligesom der er planer om at foretage de nødvendige registreringer.

Anderledes er forholdene med kirkegårde i de gamle middelalderbyer, hvor det er vanskeligt at gennemføre undersøgelser i større omfang. Hvordan forholder man sig her til det fundne skeletmateriale? J. Vellev efterlyste en slags "minimumskrav" til disse former for byudgravninger og ville gerne i snævert samarbejde med antropologerne. J. Boldsen fandt, at skeletter "fremme i lyset" skulle optages, beses af antropologer og gemmes. Selv om der ved anlægsarbejder kommer skeletfund, der måske ikke umiddelbart har forskningsmæssig værdi, kan det som P. Bennike anførte, anvendes i undervisningen af arkæologistuderende, som komparativt materiale m.m. en antropologisk beskrivelse af det fundne skeletmateriale bør altid foretages og måske kan det interessere den "lokale avis" at bringe en omtale af skeletfundet, mente Alexandersen.

Der var blandt mødedeltagerne ikke stemning for at etablere en kirkegårdsgruppe, selv om enkelte, som J. Vellev og H. Jansen, mente, at det kunne være nyttigt med en sådan gruppe, hvori antropologerne skulle være en udfarende kraft.

Det besluttedes, at der om et års tid atter skal afholdes et møde om kirkegårdsudgravninger, hvor antropologerne skal berette om, hvad skeletmaterialet fra middelalderen kan bruges til. Hart Hansen gav på det antropologiske Laboratoriums vegne tilsagn om, at der ville blive indkaldt til et sådant møde og så gerne, at det resulterede i et "middelalderprojekt" i lighed med det, som førte til publikationen "The Iron Age Man in Denmark". Alle var enige om, at der også fremover skal udgraves skeletter, men at det skal ske med omtanke.

Mødereferat ved

Kirsten-Elizabeth Høgsbro
Verner Alexandersen

OGSÅVARDER

arkæologen, der afbrød sit foredrag, fordi tilhørerne trængte til at røre benene.

MIDDELALDERARKÆOLOGI-TRÆF 1988:

Træffet blev afholdt som planlagt d. 8. april med 62 betalende deltagere - næsten samme antal som sidste år.

Maden var vældig god i år, og bespisningen foregik uden problemer - takket være en stor indsats bag kødgryder og kaffemaskiner. Tak for det!

Formiddagen gik med de tre store foredrag, hvorfra der bringes resumeer andet steds i Nyhedsbrevet.

Eftermiddagen startede med forskellige orienteringer i "Mini-Fuglsø". I år var der kun to indlæg om egentlige arkæologiske udgravninger. Måske ligger vores træf uheldigt i forhold til udgravningssæsonen og DKM's orienteringsmøde på Fuglsø. Eller virker det afskrækkende, at vi forbeholder os ret til at vælge blandt foreslåede emner? Det sidste kan dog være nødvendigt, hvis der kommer for mange indlæg i forhold til den afsatte tid.

Programmet for "Mini-Fuglsø" så i øvrigt således ud: Orienteringer: Afd. for Middelalder-arkæologi - netop nu (Hans Krongaard), Sidah (Bente Jensen), Meta (Bi Skaarup), Magisterforeningens "Knoglekursus" (Bi Skaarup), Arbejdsgruppen vedr. landsbyer (Nils Engberg), Byarkæologisk møde i Ribe (Per Kristian Madsen). By-undersøgelser: Randers efteråret 1987, en undersøgelse og dens betingelser (Turi Thomsen), Udgravning i Horsens 1987/88 (Jakob Kieffer-Olsen). Diverse: Voldsteder på Lolland, Falster og Møn (Ingolf Ericsson), Udmøntningens størrelse i 1000-årene (Maiken Hansen), Dendrokronologi på kirker (Per Kristian Madsen).

Senere var Træffet og Nyhedsbrevet sat til debat. Der var vist enighed om at lade begge dele fortsætte som hidtil. Arbejdsgruppen fortsætter også. Nyhedsbrevet giver overskud; men der var stemning for at fastholde kontingentet og opspare overskuddet evt. med henblik på udgivelser af fx. hovedfagsspecialer.

Vedrørende det sidste er vi i gruppen i gang med at undersøge emner til udgivelse og priser, således at der i næste Nyhedsbrev vil være et tilbud på specialer, som vil blive kopieret efter forudbestilling.

Sidst på eftermiddagen var der diskussion om vilkårene for arbejdsløse middelalderarkæologer. Nete indledte og fremlagde en tankevækkende statistik over arbejdsløsheden:

Middelalder-arkæologi

	HOVEDFAG			BIFAG		
	medlemmer	ledige	arbl.%	medlemmer	ledige	arbl.%
marts 85	20	6	30	31	16	52
okt. 85	21	5	24	32	12	38
marts 86	22	6	27	33	14	42
okt. 86	24	4	17	35	11	31
marts 87	26	6	23	36	14	39
okt. 87	26	8	31	39	12	31

En forhåndsefterlysning af indlæg om forskellige tiltag for at bringe folk i beskæftigelse havde ikke affødt reaktioner, men der kom forskelligt frem under debatten.

Det blev fremhævet, at man ikke skulle sidde hjemme og forvente henvendelser udefra. Folk må prøve at få kontakt til et museum og så rende det på dørene med det projekt, man gerne vil lave. Og så er det måske noget helt andet man bliver sat til at udføre, når der er ledige penge. I den forbindelse blev det også påpeget, at der kan være andet arbejde end de traditionelle udgravninger at satse på (registreringer af gravmonumenter og af huse før 1940 blev nævnt som arbejdsopgaver, som også ville kunne bestrides af middelalderarkæologer).

Angående tilknytning til faglige miljøer blev folk opfordret til selv at danne aktive faglige grupper (her bemærkedes det, at Land og by-gruppen i sin tid oprettedes af ældre studerende og nye kandidater).

Der er kommet nye retningslinier for hvad man må beskæftige sig med af faglig art som arbejdsløs, og selv om vi var nogle stykker, der på mødet betvivlede rækkevidden heraf, så er der virkelig sket en ændring. Man kan læse om det i en lille pjece udgivet af Magistrenes A-kasse: På dagpenge - det må du foretage dig.

Selvfølgelig må man ikke lave udgravninger på understøttelse; men ellers er der rige muligheder for at forske og publicere. Der er således ikke i selve arbejdsløshedssituationen nogen undskyldning for at være faglig inaktiv. At det så økonomisk er ubehageligt at være ledig, er jo en anden sag.

Efter middagen var der hyggeligt samvær - her havde det været godt med lidt musik.

HKK

EDB PÅ MUSEERNE OG I DEN HUMANISTISKE FORSKNING

Museumsinspektør Lene Rold
Dokumentationsenheden, Nationalmuseet

I det følgende vil nogle aspekter i anvendelsen af den nye teknologi på museerne og i den humanistiske forskning blive beskrevet ganske kort.

NOGET OM AT SKAFFE SIG EDB-VIDEN

"EDB på museerne" (se lit. henvisning) giver en grundig gennemgang af "status quo", som bl.a. er den, at EDB endnu kun anvendes i meget begrænset omfang! På de få museer, hvor der overhovedet findes datamaskiner, anvendes disse næsten kun til tekstbehandling og lidt administration; men der er de fleste steder ønsket om at starte en registrering og nogle få steder har man da også startet mindre registreringsprojekter.

Statens Museumsnavn har længe været aktivt involveret i at fremme og koordinere museernes brug af EDB. Dette arbejde står nu overfor at bære frugt i en intensivering m.h.t. opbygningen af centrale databaser til hvilke alle danske museer er pligtige at aflevere data.

DKC (Det Kulturhistoriske Centralregister) er allerede en realitet. I DKC opbygges en database med oplysninger vedr. jordfaste oldtidsminder og fundsteder i Danmark. Langt de fleste af de ældre oplysninger findes i Sognebeskrivelsen på Nationalmuseets 1. afd. og oplysninger herfra indtastes landsdel for landsdel. Man er i øjeblikket færdige med Sjælland og er igang med Bornholm og Sønderjylland. Nye fund, udgravninger etc skal indberettes til DKC, hvorefter oplysninger herom indtastes efterhånden, som de indløber.

Inden for den nærmere fremtid vil et centralt genstandsregister blive etableret; men der må påregnes nogle år, før disse centrale registre bliver udbygget i en sådan grad, at de kan anvendes f.eks. ved forskningsopgaver's kildeindsamling.

Et nyt tiltag indenfor udbredelsen af viden om EDB kan blive kurser på den nystartede Museumshøjskole og endvidere har universitetsfagene (også middelalderarkæologi) undersøgt muligheden for at kunne tilbyde undervisning udover det, der idag tilbydes. Det, der specielt er brug for, er indføring i brugen af datamaskiner - dvs. undervisning på brugerniveau i maskinel og programmel. Efter en indledende undervisning af denne art, kan man derefter undervise i opbygning af databaser (f.eks. til egne forskningsopgaver), anvendelse af datastrukturer, brug af basers oplysninger i numeriske analyser og - som den fornemme rosin i pølseenden - brug af vidensbaserede systemer til en slags "kunstig intelligens"-vurdering af et kildemateriale.

Det er derfor muligt, at studerende og ansatte på museer og universiteter indenfor en overskuelig tid vil kunne skaffe sig EDB viden uden stor personlig indsats, som f.eks. at skulle købe maskiner og kurser "ude i byen".

Arbejdsløse har mulighed for at deltage i EDB-kurser specielt udarbejdet for arbejdsløse. Det er imidlertid svært at blive optaget på disse kurser, som er rene tilløbsstykker. Det er svært at gennemskue, hvad kurserne egentlig giver af viden og yderligere er kurserne næsten udelukkende indrettet efter at skulle sluse arbejdsløse humanister ud i erhvervslivet. Ikke desto mindre kan man roligt kaste sig ud i disse kurser og skaffe sig nogen erhvervs erfaring uden af den grund at miste sin faglige identitet; der vil nemlig i fremtiden blive stor brug for folk med EDB-viden indenfor museumsverdenen og på universiteterne, så der er stor sandsynlighed for, at man efter en tid ude i den rigtige verden kan vende tilbage til elfenbenstårnet, hvis man synes, det trods alt er lykken.

Det ville være rart, hvis vi - ansatte på museer og universiteter, studerende og arbejdsløse - kunne henvende os til vore egne konsulenter for at søge råd og bistand. Indtil videre er der ingen sådan mulighed, men konsulentvirksomhed kunne udmærket tænkes etableret samtidig med de ovenfor omtalte tiltag på museumshøjskolen og i undervisningen på universitetet.

NOGET OM DATALOGIEN SOM HJÆLPEVIDENSKAB I HUMANISTISK FORSKNING

Som ovenfor beskrevet har datalogiens teknik og teori ikke vundet indpas i større omfang indenfor vort fagområde. Teknikken er taget i brug i meget begrænset omfang, men de teoretiske aspekter i datalogien er praktisk taget ukendte for os bortset fra enkelte personers arbejde, som f.eks. lektor Torsten Madsen's arbejde med numeriske analysemetoder. (Se henvisninger).

At teknikken kun langsomt vinder frem skyldes givet vis, at datamaskiner indtil for nylig faktisk var meget svære at bruge. Det krævede ret omfattende teknisk viden at kunne kommunikere med maskinerne og resultaterne stod sjældent mål med anstrengelserne.

En meget stor psykologisk barriere for at anvende teknikken er dog utvivlsomt den mere end almindeligt ondartede terminologi, som florerer i de lavere EDB-kredse. Hermed tænker jeg specielt på den kulørte EDB-presse, hvis produkter er ligeså efterspurgt i kiosk'erne, som blade om biler i sin tid var. Og jeg tænker på halvstuderende røvere med udelukkende teknisk EDB-erfaring.

Disse folk forurener sproget med CD-ROM'er, bits, bytes, RAM'er og ASCII-filer - og de kan ikke tage en pause uden at kalde den en "break". Det uforståelige sprog er med til at gøre disse folk til medlemmer i et hemmeligt broderskab, hvor bl.a. terminologien kan holde andre ude og skabe mystik og respekt om medlemmernes position.

Faktisk lakker disse folks æra mod enden, for heldigvis bliver den megen teknik af stadig mindre betydning, når datamaskinerne bliver lettere at bruge. Jeg vil f.eks. anse det for ganske unødvendigt idag, at en humanist sætte sig for at lære programmering i programmeringssprog som Pascal, Fortran etc - det er simpelthen for gammeldags at kunne sådan noget!

Det mest interessante for alle andre end ingeniører er datalogiens teoretiske aspekter. Vigtige teoretiske emner er bl.a. datastrukturer, logisk databasedesign og vidensbaserede systemer.

På det teoretiske plan er det ofte svært at vurdere om datalogi er et naturvidenskabeligt fag, eller om det faktisk er et

humanistisk fag. I dette grænseområde vil vi komme i selskab med folk som Ludwig Wittgenstein, Bertand Russell, Kurt Gödel og Alvin Toffler, for blot at nævne nogle få af de mange forskere, som har leveret tanker til såvel datalogien som til de humanistiske videnskaber.

NOGET OM GENSTANDSREGISTRERING

Et godt eksempel på at den nye teknologi ikke kun er et spørgsmål om at anvende teknik, er det arbejde der i øjeblikket udføres vedr. genstandsregistrering. Det har nemlig vist sig, at datalogien har givet anledning til at tage hele den museale registreringsteknik op til overvejelse.

Registrering har fra første færd været et væsentligt ansvarsområde på alle museer. Af samme grund er der blevet investeret adskillige mandeår i at udtænke, revidere og ajourføre de nuværende registre og kartoteker for at kunne imødekomme skiftende administrative og forskningsmæssige krav.

Der er således et stadigt behov for indførelse af nye registreringsmetoder, men det er i stigende grad blevet vanskeligt at ændre eksisterende registreringssystemer. Dette skyldes ikke alene den stadigt voksende mængde af oplysninger, men også at mange registreringssystemer efterhånden er præget af kompromisser i forsøget på at forene gammelt og nyt.

Ved omlægningen til EDB-registrering har man derfor et stærkt behov for at få ryddet op og at skaffe overblik, men ny teknik forbedrer ikke i sig selv registreringen, den er blot et middel til effektivisering. Den egentlige udfordring ved omlægningen til EDB har derfor ikke noget med den nye teknologi at gøre, men drejer sig først om fremmest om at vurdere og om muligt forbedre den teoretiske og praktiske registreringsmetodik.

Den museale registrering har gennem tiden fulgt de respektive fags forskningsmæssige udvikling. Fra slutningen af sidste århundrede og adskillige år fremover var typologiske studier ryggraden i bl.a. den arkæologiske forskning. Praktisk talt alle udsagn byggede på typologi, hvad enten disse udsagn drejede sig om en tings alder, brug eller udbredelse. Nøjagtig beskrivelse af genstande blev derfor en vigtig disciplin, og der udvikledes efterhånden beskrivelsessystemer, efter hvilke enhver genstand ideelt set skulle kunne placeres, bestemmes og registreres.

Senere - fra 40-erne og fremefter - blev genstandes funktion den primære interesse i forskningen, hvilket manifesterede sig i udarbejdelse af registranter baseret på genstandes brug.

Disse to former for oplysninger - udseende og funktion - indgår i alle museale registre herhjemme og i udlandet, og disse oplysninger vil blive overført til de nye EDB-registre i Danmark. Dette har pustet nyt liv i debatten om det ønskværdige i at udarbejde systematiske og internationalt anerkendte nomenklaturer, thesauri og registranter af enhver art.

Indtil nu har EDB-teknologien næsten krævet systematik og standardisering, hvorfor de fleste vist er stemt for at intensivere terminologidebatten. Andre peger i stedet på de kommende ekspertsystemer, som mulige metoder til at lade systematik og standarder blive opbygget ad maskinel vej, og i stedet lægge vægten på at udvikle metoder til registrering af

komplekse sammenhæng og det betydningsindhold som genstande, og genstandes indbyrdes sammenhæng, kan have. Dette sidste falder meget godt i tråd med et muligt tidehverv i de museale fags forskning, hvor der i de senere år er blevet udført forskningsprojekter efter hermeneutiske metoder, med det formål at afsløre symbolske værdier og andre ikke-synlige sammenhæng.

Hvis de nye videnskabelige metoder skulle vise sig bæredygtige vil det uden tvivl sætte sig spor i den fremtidige registreringspraksis.

Ved tilrettelægnen af Nationalmuseets genstandsregistrering er der gennem datastrukturen givet mulighed for at fastholde sammenhæng og for at registrere simple former for betydningsindhold, og det skønnes særdeles vigtigt, at enhver registreringopgave på Nationalmuseet gribes an gennem en dybtgående videnskabsteoretisk diskussion som optakt til tilrettelæggelsen af registreringsstrategien.

Nationalmuseets genstandsregistrering udmærker sig ved at være udarbejdet af kulturhistorikere, hvoraf kun få med en supplerende datalogisk uddannelse. Imidlertid skaffede alle, som deltog i det forberedende arbejde, tilstrækkelig datalogisk indsigt til at kunne afsløre om evt. datalogiske indvendinger mod løsningsmodeller skyldtes reelle datalogiske teoretisk/tekniske problemer eller blot bundede i programmørbestemte bekvemmelighedshensyn. Dette være ikke sagt som en kritik mod programmører i al almindelighed, men det er et faktum, at den anvendte datalogi primært henvender sig til erhvervslivet, og af den grund er de fleste datalogers og programmørers viden simpelthen ikke indrettet på at løse en opgave som f.eks. Nationalmuseets genstandsregistrering.

Ved at fastholde, at det kulturhistoriske element skal have første prioritet, kan man imidlertid presse datalogerne til at udtænke utraditionelle løsninger, men det kræver unægtelig, at de implicerede dataloger og programmører er af en særlig støbning.

HENVISNINGER

Flere forfattere: EDB på museerne. Statens Museumsnavn 1987.

Flere forfattere: Vidensbaserede systemer i Danmark. Teknologistyrelsen 1987.
Gratis. Kan rekvireres på telf.: 01-85 10 66, lok. 258.

Frank, Lars: Databaser.
Kbh. 1984.

Alty, J.L. og Coombs, M.J.: Expertsystems.
England 1984.

McCorduck, P.: Machines who think.
New York 1979.

- : The Universal Maschine.
New York 1985.

Madsen, Torsten: Numerisk Dataanalyse for arkæologer.
Århus 1985.

Tårnborgh-komplekset

Tårnborgh ved Korsør har i mange år været kendt som en kirke og et "slot" - et voldsted - med landspolitisk betydning. I begyndelsen af 1980'erne blev tæt ved kirken og "slottet" lokaliseret en bebyggelse, hvorfra et væld af genstande er opsamlet (med brug af detektor). Nationalmuseet har desuden forestået flere udgravninger på stedet.

Tårnborgh er hidtil sat i forbindelse med et fra skriftlige kilder (bl.a. Saxo) kendt overfartssted til Fyn. Man har ment, at det i lighed med borgen på Sprogø hører Valdemar d. Stores tid til. Tårnborgh "slot" blev udgravet omkring århundredeskiftet. Genstandene herfra kan for langt hovedparten henføres til tiden efter 1250.

De ældste dele af den for et landsogn meget store kirke er fra 1. halvdel af 1200-årene.

Kun ganske få af de genstande (bl.a. over 2000 mønter), der er fundet ved bebyggelsen, er fra tiden før 1250.

Tårnet i Korsør er ud fra bygningsarkæologiske iagttagelser fra middelalderens senere del. I de skriftlige kilder omtales Korsør borg i 1300-årene. Korsørs ældste kendte købstadsprivilegier er fra 1425.

Den i 1980'erne fremkomne bebyggelse af helårskarakter og det tilhørende store genstandsmateriale giver anledning til en revurdering af forholdene på og ved Tårnborgh. Det må understreges, at der stadig er mange usikkerhedsmomenter.

1000-årene: Muligvis en landsbybebyggelse.

1100-årene: Stadig den mulige landsbybebyggelse.
Navnet Tårnborgh kendes fra århundredets slutning, men er her nævnt på linie med landsbyer

1200-årene: Indtil midten af århundredet den mulige landsby.
Borgen ("slottet") kendt fra 1254 - stemmer med

genstandene fra udgravningen af "slottet". Kirken er også kommet til ved midten af århundredet, og det samme gælder en permanent bebyggelse, hvor handel er den sandsynlige hovedaktivitet.

Mon ikke Korsør-tårnet også er fra samme tid? Dets beliggenhed ved indsejlingen til noret er ideel.

1300-årene: Borgen ved Tårnborgh ødelægges 1346. Den genopføres ikke.
Bebyggelsen/handelspladsen/byen og kirken fortsætter.
Korsør-borgen overtager Tårnborghs landspolitiske betydning. I 1399 omtales en hovedsmand på Korsør slot.

1400-årene: Bedømt ud fra genstandsmaterialet må bebyggelsen og aktiviteten i forbindelse hermed (handel) ophøre i 1. halvdel af 1400-årene. Et sammenfald med de fra 1425 kendte købstadsprivilegier til Korsør er sandsynlig.

6.04.88

Nils Engberg

★ ★ ★ ★ ★

Middelalderlige pottemagerovne.

Ude i Europa og specielt på det tyske område er der igennem årene undersøgt en lang række middelalderlige pottemagerovne.

Indenfor Danmarks grænser kendes der kun ganske få ovne. De først undersøgte er Farum-Lillevang komplekset og Fauerholm ovnene. Det sidste anlægs ovne er af en ganske enkel udformning uden indvendige konstruktioner. Publiceret i Skalk og Acta Arch..

Af samme type er en ovn, der fornylig er påvist i Næstved.

I det jyske område er der med kort mellemrum undersøgt tre ovnanlæg. De ældste er beliggende i Høllum i Himmerlands hjerte og er foreløbig publiceret i Skalk.

Nordvest for Nibe er der ved landsbyen Barmer undersøgt et andet anlæg, der bestod af en vandret liggende ovn, hvor fyrkammer og ovnkammer var adskilt af et søjlegitter. I ovnen fremkom en del keramik, som er C-14 dateret til 1300-årene.

Endelig er der ved Kragelund nord for Silkeborg undersøgt en tredje ovn, der også er fremlagt i Skalk.

Da disse tre ovne alle rejste en mængde fælles spørgsmål, blev der taget initiativ til en lille forsøgsrække. Efter en analyse af ovnlere, keramik m.v. gennemførtes et rekonstruktionsforsøg, hvor alle tre ovne blev genskabt og den fundne keramik genskabt af en række dygtige pottemagere.

I juni måned 1987 gennemførtes så en prøvebrænding i hver ovn. Forløbet af brændingen blev kontrolleret ved en elektronisk temperaturmåling og omhyggelig journalføring over forløbet.

Materialet er nu ved at blive bearbejdet til en publikation i Acta Arch. Her skal ovnene fremlægges og resultatet af forsøgene analyseres. Keramikken vil blive analyseret på tværs, således at vi får en sammenlignelig fremlægning af et materiale, der uden smålig hensyntagen til den geografiske spredning vil blive dele i en middelalder-keramisk rygrad.

Jan Kock

Litteratur:

Liebgott, Niels-Knud: Medieval Pottery Kilns at Faurholm in North Zealand, Denmark. Acta Archaeologica 46, 1975

Liebgott, Niels-Knud: 900°C! Skalk 1975, nr. 4

Kock, Jan: Høllum-potter. Skalk 1984 nr. 3

Reinholdt, Helle: Pottemager ved hærvejen. Skalk 1986 nr. 1.

* * * * *

SIDAH

1988

FORENINGEN AF STUDERENDE
VED MIDDELALDERARKÆOLOGI

JOBFORMIDLINGEN

Sidah formidler studerende til middelalder-
udgravninger. Kontakt:

Ann Bodilsen

Hans Ole Mathiesen

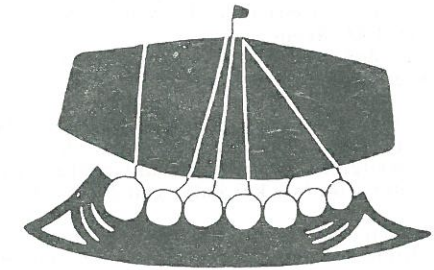
Henriette Rensbo

06 276092

06 615130

06 197187

NAA

NORDIC ARCHAEOLOGICAL ABSTRACTS

Hører du til de få heldige mennesker, der færdes i et velforsynet bibliotek og har en hukommelse, der holder fast på alt, hvad du registrerer - så har du naturligvis ikke brug for NAA.

- Men er du som os andre, så har du ingen mulighed for at blive opmærksom på alt det, der publiceres, som har direkte relevans for middelalderarkæologi; du når heller ikke at læse alt, hvad du har brug for, og du husker slet ikke alt, hvad du har læst.

Det skal du ikke være ked af, for hjælpen findes: NAA!

NAA - Nordic Archaeological Abstracts - er en årbog, der rummer abstrakter af så vidt muligt alt af betydning vedrørende nordisk arkæologi publiceret det foregående år.

Formålet er hurtigt at sprede kendskab om ny nordisk litteratur, så forskningen - d.v.s. bl.a. du - har de nyeste data og teorier at arbejde ud fra.

Skynd dig at tegne et abonnement, så du altid har NAA i nærheden, når du har brug for den, eller endnu bedre: tegn 3, så du har ét eksemplar på skrivebordet, et på spisebordet og ét på natbordet. Har du først lært dig at benytte NAA, bliver den helt uundværlig (det tager dig nok en aften eller to, men en bedre investering af din tid kan du ikke foretage).

Hvor mange titler tror du vi har med i middelalderafsnittet i NAA 1986? Der er 328, og mere end 300 af dem har abstrakter! I NAA 1985 var der 333 foruden en tredive stykker i andre afsnit og små hundrede om nyere-tids arkæologi. Knap 1/3 af disse publikationer omhandler dansk materiale, så der er noget at holde styr på, også selv om du ikke interesserer dig for middelalderen uden for landets grænser.

Jo før du anskaffer NAA, jo før får du det STORE OVERblik.

NAA 74-1980 koster 60 kr. pr. bind for studenter og 75 kr. for andre.

NAA 1981-1984 koster 75 kr. pr. bind for studenter og 100 kr. for andre.

NAA 1985 koster 100 kr. for studenter og 135 kr. for andre.

NAA 1986, som udkommer til august, vil koste 100 kr. for studenter og ca 145 kr. for andre.

Skriv til NAA, Viborg Stiftsmuseum, Hjultorvet 4, 8800 Viborg og bestil så mange bind du har råd til - vær ikke beskeden, når det gælder NAA betaler det sig ikke.